

Prof. Dr. Gönül TANKUT ile Söyleşi*

“Koruma Siyasal Bir Silahtır”

Sunuş

26. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu sırasında Şehir Plancıları Odası, şehir planlama mesleğine katkıda bulunan değerli bilim ve meslek insanlarına Katkı ve Teşekkür Plaketleri vermişti. O gün kendisine plaket verilen değerli hocamız Gönül Tankut'u takdim ederken “...yıllarca koruma kurullarında görev almış, ülkemizin tarihsel kültür varlıklarının korunmasına öncülük etmiştir...” ifadesi kullanılmıştı. Gönül hocanın çok zengin olan mesleki ve akademik yaşamının önemli bir bölümü koruma konusu üzerine çalışarak geçmiştir. Bu gerçekten hareketle, Sayın Tankut'la

Planlama Dergisi için bir söyleşi yaparak Tür-

kiye'nin koruma alanında bugüne kadar gerçekleştirdiklerini, bu

alandaki sorunları ve çözüm önerilerini ele almayı hedefledik. Söyleşiyi yapmayı planladığımız sırada ise 2863 Sayılı Koruma Kanununda değişiklik yapan bir yasa çalışması gündeme geldi ve kısa sürede TBMM'de kabul edildi. Bu gelişme söyleşimizin içeriğinin belirlenmesinde etkili oldu. Söyleşide koruma konusunu çeşitli boyutları dahilinde ele alırken, yeri geldiğinde de yasadaki değişiklikleri değerlendirdik.

Söyleşiye verdiğimiz başlık ise önceden belirlediğimiz bir şey değildi. 20 Temmuz 2004 günü gerçekleştirdiğimiz söyleşi sırasında Sayın Tankut'un dile getirdiği pek çok önemli tespit arasından seçtik.

i. Sayın Gönül Tankut ile Osman Balaban 20 Temmuz 2004 tarihinde görüşti.

ii. Söyleşiyi gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğumuz teknik gereçleri Banu Aksel Gürün ve Burak Beyhan sağladılar. Kendilerine teşekkür ederiz.

OSMAN BALABAN- Hocam, söyleşimize genel bir değerlendirme ve bilgilendirme yaparak başlayalım isterseniz. Türkiye’de doğal, kültürel ve tarihi varlıkların korunması konusu bugüne değin nasıl ele alındı?

GÖNÜL TANKUT- Koruma, Türkiye gibi korunacak malzemesi çok kapsamlı olan bir ülkede bugün hala toplumsal dinamiklere erişmemiş bir konudur. Ancak 1973-74 yıllarını Türkiye’de koruma konusu ile ilgili bir milat olarak, mihenk taşı olarak düşünebiliriz. Bunun anlamı şudur: O günkü Koruma Yasasına SİT kavramı o yıllarda eklenmiştir. O güne kadar tek yapı ölçeğinde koruma söz konusuysen SİT kavramının eklenmesiyle bundan daha ileri gidilerek, şehrin bütünüünün korunması söz konusu olmuştur. Demek ki biz Türkiye’de bu anlamda korumanın geçmişini 73-74’ten bugüne doğru bir hesaplamayla bulabiliriz.

Türkiye’de doğal, kültürel ve tarihi değerlerin korunması daha önce nasıl ele alınıyordu sorusuna gelelim. Eski Eserler Yasası vardı; ondan sonra da aslında hiç bir şey yoktu bence. Ne oldu o yıllarda; tek yapı üzerine politikalar üretildi. Hatta bir de Koruma Kurulu vardı o yıllarda, bir tek kurul var. O kurulda bizim tanıdığımız eski hocalarımızdan insanlar da çalışmıştır. Ama bu, daha çok korumaya genel bir düzeyden bakan ve pek derine inmeyen, nasıl korunacağına da değinmeyen bir oluşumdur. Bu durumun yetersiz olması ve bu kadar zamandır da değiştirilmemesi, fazla düzeltilmemesi nedeniyle daha sonra değineceğimiz sorunlar yaratıldı. Bugün için koruma alanının bir sorunlar yumağı olduğunu ve bu sorunların nasıl çözüleceğinin de fazla belli olmadığını söyleyebiliriz.

O.B.- Hocam, koruma konusunu çeşitli boyutları dahilinde ele almaya isterseniz korumanın toplumsal boyutu ile başlayalım. Türkiye toplumunun koruma olgusuyla gerek bireysel, gerekse örgütsel olarak ilişkisi nasıl gelişti?

G.T.- Mesela “koruma”, “SİT” gibi kavramların ortaya çıkmasından bugüne kadar koruma ile ilgili tüm kavramlar toplum tarafından yeterince kabul görmediler, algılanamadılar. Kurulların üyeleri veya korumayla ilişkili belirli bir grup insan buna gönül verdi, uğraştı; ama topluma eriştiği söylenemez. Çünkü mülkiyet sorunu var

işin içinde, alışılmamış bir mülkiyet davranışı ve kısıtlaması var koruma çalışmalarında. Bunu o günkü mülk sahiplerine kabul ettirmek zordu, o yüzden de kimse size bu yapıların korunmasının sağlanmasına yardım etmiyor, onlara da hiçbir yardım yapılmıyordu. Demek ki koruma, bireylerin dünyasına giremedi, olmadı. Hatta bir esprimiz var; koruma, içine dönük bir tarikat halinde kaldı ve orada konuşuldu, bitti, bir dahaki konuşmaya kadar diye.

Bunların arkasında kişilerin mülkiyetlerinden kaynaklı sorunlar var. Tabii bu kentsel koruma ölçeğinde de var ancak ondan daha çok tek yapı ölçeğinde ortaya çıkıyor. Şimdi Türkiye’de aşağı yukarı bütün şehirlerde bir tarihi merkez var, o merkezde de çok fazla yapı var, konut var. Buralardaki korumanın nasıl yapılacağı hiçbir şekilde özümsemedi. Neden; çünkü durum tespiti yapıldı ancak bundan sonra “şu plan yapılacak, bu plan yapılacak” gibi yapı sahiplerine verilen görevler yapılmadı, yapılanlar da tam denetlenmedi, sonunda restorasyon planı da çıktıktan sonra yapıyı restore edecek para bulunamadı. O yüzden bu biraz korumak gibi iyi bir niyetin sonucu olmasına rağmen, mülk sahibini korumadan uzaklaştırılan, onu iten bir duruma döndü. Bir kişinin yapısı tescil edilmişse eğer, o artık kendini fena durumda hissediyor; çünkü kimse yardım etmeyecek, o da zaten projeler yapmak için bir sürü para verecek filan. Bu durum da böyle.

Korumanın yapılabilmesi için bunun önemi konusunda toplumun ikna edilmesi gerekiyor. Ama bu bir defa zaman meselesidir, ama insanlara yardım etmek gerekiyordu. Biz kendilerine bıraktık her şeyi. Kurulların ürettikleri kararlar kesindi ama yaptırımları yoktu. Onun için mülk sahipleri de dolambaçlı yollara girdiler; yaktılar, yıktılar, haber vermeden değiştirdiler. Sonuçta bu benimsemedi, özümsemedi. Çünkü adamın başka da bir kaynağı yoktu; o mülkünü kaybederse, onu da düşündüğü gibi kullanamazsa, yapacak başka şeyi de yoktu. Demek ki koruma uygulaması bir bakıma devlet tarafından sert bir hareket oldu, ama halk için bir kolaylık, bir yol da gösterilemedi. Ayrıca rant beklentileri de baskındı. Mülkü üzerinden rant elde etme girişimleri de bozdu pek çok şeyi.

O.B.- Koruma faaliyetinin toplumla iyi ilişkisinin kurulabilmesi için, öncelikle toplumla koruma

Demek ki koruma, bireylerin dünyasına giremedi, olmadı. Hatta bir esprimiz var; koruma, içine dönük bir tarikat halinde kaldı ve orada konuşuldu, bitti, bir dahaki konuşmaya kadar diye.

Kurulda buluncak beş kişinin de bir miktar öteki disiplinlerden anlayın kişilerin olması gerekiyor. En azından sağduyusu olması lazım ki “bu zamanla gelişecektir”, “o da zamanla daha çok uzmanlaşacaktır” denilsin.

faaliyeti arasındaki yabancılaşmanın önlenmesi lazım galiba.

G.T.- Tabii. Yabancılaşma çok iyi bir tabir oldu. Bunun altını çizmek lazım. Yabancılaşmanın önlenmesi, korumanın toplumla ilişkisinin kurulması için koruma terimlerinin Türkçeleştirilmesi lazım bir an evvel. Acil bir sorun bu. Toplum, koruma uzmanlarının “restorasyon, restitüsyon, rölöve” filan derken neden bahsettiklerini anlamıyorsa bu bir yabancılaşmaya neden olur tabii.

Korumanın psikolojik bir boyutu da var, korumanın önemi konusuna toplumun ikna edilmesi gerekir. Bu nasıl sağlanır, koruma nasıl kabul ettirilebilir? Yazarak, çizerek, konuşarak ve yardım ederek yapılabilir.

O.B.- Koruma olgusunun yönetsel boyutuna değinecek olursak ne söyleyebiliriz? Türkiye’de etkin bir koruma faaliyeti yürütebilmesi için, yeterli düzeyde yönetsel örgütlenme sağlanabildi mi?

G.T.- Korumanın yönetsel boyutu, belediyeleri sokuyor işin içine aslında. Kültür Bakanlığında bu pek beklenmez aslında. Uzun bir süre tartışıldı, “Acaba koruma kurullarının yeri Kültür Bakanlığı mıdır, yoksa Çevre Bakanlığı mıdır?” diye. Ama Çevre Bakanlığı’nın da yaptığı işlerden hiç böyle bir koruma perspektifinin ya da becerisinin olmadığı anlaşıldı, onların hiç böyle bir yatkınlıkları yok galiba. O yüzden bu da Kültür Bakanlığı’nda kaldı. Fakat bütün dünyadaki uygulama belediyelerdedir. Belediyelerin önemli bir koruma birimi vardır, artık kurulları yoktur. Bu belediyeler o koruma birimi içinde görevlerini yaparlar.

Belediyeler eliyle uygulanmalı dedik. Ancak bunu söylerken bunun koşulunu da belirtelim. Belediyelerin de bu konularda yetişmiş uzmanları olacak ve bir birimi olacak ki, belediye bu işi becerebilsin. Raci Bademli¹ hocamızın İmar Dairesi Başkanı olduğu dönemde Ankara Büyükşehir Belediyesinde böyle bir kurul oluşturulmuştu ve daha da güçlenecekti ama sonradan bu devam ettirilmedi.

Şu anda Kurul var, Yüksek Kurul var, ondan sonra da mahkeme var; başka da bir şey yok. Yüksek Kurulun kararı kurulun üzerine çıkabilir; ayrıca

kurul zaten yüksek kurulu hakem gibi de kullanılabilir. Mesela Türkiye gibi bir ülkede koruma konusu, trafik konusu kadar önemli hatta ondan daha da önemli olduğundan bir özel mahkeme konusu olmalıdır; herhangi bir mahkemede bakılmamalı bu konuya. Şimdi ne yazık ki bakılıyor.

Sonra bir de şunu söyleyebiliriz. Bizim Anayasamız korumayı 63. maddesinde, sosyal ve ekonomik haklar altında gösterir. Halbuki mülkiyeti, özel hakkı, mülk hakkını ise 35. maddesinde kişi hakları, insan hakları altında gösterir. Evet, koruma sosyal haklar altında olmalıdır, çünkü kamu yararı da vardır bunun içinde, büyük kamu yararı vardır. O önemli, bir ülkenin geleceği demektir bu, geçmişinden çok geleceği demektir. Halbuki bunun olmaması da bu geleceği hem kısaltır, hem gölgeler, hem de bazı durumlarda yok eder. **“Koruma Siyasal Bir Silahtır”** diye düşünmeli ve hareket etmeliyiz.

O.B.- Kamu Yönetimi Reformu kapsamında ve 2863 Sayılı Koruma Yasasındaki değişikliklerde, belediyelere koruma alanında birtakım yetkiler tanınıyor, koruma uygulama ve denetim büroları kurulması öngörülüyor. Bu, sizin söylediğiniz anlamdaki bir örgütsel veya yönetsel eksikliği gidermekte etkili olabilir mi?

G.T.- Olur, gayet tabii olur. Ama şu var: Burada çalışacak kişiler bu işi bilecekler, uzman olacaklar. Örneğin sadece imar planı geçmişi olan, deneyimi olan herhangi bir plancı yeterli olmaz. Koruma konusunda bilgi ve deneyim sahibi uzmanların olması gerekir ki bu bürolar kanunda yazdığı biçimiyle kalsın ve işe yarasın. Koruma Yasasındaki değişiklikte kurul üyeleri arasına bir de hukukçu koyuyorlar. Bence o iyi bir düşünce. Kurulda başından sonuna kadar hukukçu olmalı ama bir “koruma hukukçusu” olmalı, böyle birinin yetişmesi ve bu konularda uzmanlaşması gereklidir. Bunlar yasal durumlarda işe yarayacaktır. Zaman zaman mahkemeye veriyorlar bizi, kararlarımız ile ilgili olarak. Verecekler tabii ona hakları var. O zaman mahkemeye kimi yollayacağız, herhangi bir avukatı mı yollayacağız yahut Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın avukatını mı yollayacağız? Olmaz. Hukukçunun burada

doğru olarak önerildiği gibi, her kurul toplantısına katılması gerekiyor.

Burada bir parantez açalım. Bu uzmanlaşma işi anadan doğma olmuyor. Nerede yetişiyor o, nasıl yapılıyor, o sistemin geliştirilmesi lazım. Benim mesela korumayla ilişkim, Antalya Kaleiçi Planını yapmakla başlar. Ondan önce korumaya karşı ilgisiz değildim, ama bu kadar da korumanın üstüne düşmüyordum; ama Antalya Kaleiçi Planını yapınca, zaten plancıyım, zaten tarihçiyim, bütün bunlar da bunu etkiledi. Şimdi korumanın ne olduğunu anlayan bir kişi olarak görülyorum. Ama bugün kurullar nasıl? Gidip bakarsan yeterli uzmanlığa ya da birikime sahip olmayan kurul üyeleri olduğunu görürsün. Bu durumun düzeltilmesi lazım. Örneğin kurulda sanat tarihçisi olacaksa bu kişi binanın bütününe anlayacak, belirli bir mimari bakışa, anlayışa sahip olacak bir kişi olmalı. Yalnızca modern resim üzerine çalışmalar yapmış bir kişi böylesi bir sanat tarihçisi ihtiyacını karşılayamaz. Bunun başka meslek alanlarından da örnekleri bulunabilir. Kurulda bulunacak beş kişinin de bir miktar öteki disiplinlerden anlayan kişiler olması gerekiyor. En azından sağduyusu olması lazım ki “bu zamanla gelişecektir”, “o da zamanla daha çok uzmanlaşacaktır” denilsin. Bu özellikleri hiç olmayan birine bir şey diyemezsin. Restorasyondan² mezun olan birine, diploması olan birine kalkıp da “Safranbolu’nun bütününe içeren bir koruma sistematığı oluştur” diyemezsin. Koruma Kurulunda görev yapacak bir restoratörün Safranbolu’nun genelini anlayabilecek, öyle bir vizyona, öyle bir tecrübeye ve birikime sahip olması lazım, aynı zamanda mesela bu kişi Boğazköy’deki arkeolojiyi de hissedecek. Bu zor; ama ne yapalım, böyle olmalı.

Kurullarla ilgili birinci problem olarak söyleyebileceğim belki de şu: Doğru kişilerin kurullarda görev alması her zaman sağlanamıyor. Sadece hoca olmak da yetmez kurul üyeliği için, örneğin bürokratlar da olabilir. Vakıflar Genel Müdürü gibi belki restorasyonu daha iyi bilir, kurulda olabilir. Bir de bu kişilerin tarih de bilmeleri gerekiyor, onu da koyalım. Roma tarihini, şehri bilmeden, Zeugma’nın değerlendirilip kurtarılmasında ne diyecek adam? Sorunlar bunlar. Kaç senedir

kurullar var ve çalışıyorlar; ama sorunları da var.

Sonra tabii 20 tane Koruma Kurulu var. Farklılıklar oluyor, normal. Bu bir yerde çok öznel bir olay. Bu kararları verirken yasaya uyuyorsun, akliselimine uyuyorsun; ama bir yerde de öznellik var. Bir kurulun çıkardığı sonuç, ötekenden biraz farklı olabilir. Bir şehrin mirası ötekenden farklı olabilir. O yüzden çok zor yanları olan bir iş.

O.B.- Burada belki şu soruyu sormak lazım bir de. Kurulların iyi çalışmalarını sağlayacak koşullar ve olanaklar tanınıyor mu? Ayrıca, birtakım baskılar da oluyor galiba.

G.T.- Baskılar var ama atlamalar da var, hatalar da var, yanlışlar da var. Ama dediğin doğru. O zaman bir defa kurul üyelerinin verdikleri kararlarda çok dikkatli olması gerekecek. Bu kararların karmaşık olabileceğini kabullenecek. Sonra tabii kurul sekreteryasının iyi olması da gerekiyor. Sadece beş-altı kişi değil, orada kocaman bir insanlar grubu var; asıl onlar iyi olacak ve kurullara yardımcı olacaklar. Bu çok önemli. Bakın, Ankara’nın özelliği, kaç senedir oluşmuş olan bir grup olmasıdır. Artık öğrenmişlerdir iyice. Bizim şehirci olan, mimar olan virtüöz meslektaşlarımız var ve onlara güveniyoruz. “Ben şöyle” diyorum derler, tamam; onlar öyle diyorsa, öyledir. Çünkü onlar alışmış. Bütün herkesin de böyle olması gerekir. Zor, ama kurulların arkasında öyle bir zenginliği olan, onları destekleyen kurul sekreteryalrı olması gerekir. Esas onlar hazırlıyorlar,

² Restorasyon eğitimi almış.

getiriyorlar konuları kurula. Tabii dürüst olmak, yasanın dışına çıkmamak da bir koşul kurul üyeleri açısından.

Sekreteryaya çok önemli, bir numara. Ayrıca sekreteryaya kurulun yardımcı birimi gibi değil ortak birimi gibi tanımlanmalı ve çalışmalı. Bir de, bugün mesela kurul üyeleri pek çok şeyi yerinde göremiyorlar; gidemiyorlar çünkü üyelere para vermiyorlar. Kurul üyeliği yapmak masraflı bir iş haline geldi. Herkes bu masrafı yapamaz. Şunu diyelim: “Günümüzde birtakım genel sıkıntıların doğurduğu sıkıntılar da var, daha özelden sorunlar da var, bunların hepsi bir araya gelince tabii iyice zorlaşıyor iş” diyebiliriz. Kurullar, Bakanlığın en önemli birimlerinden biri olması gerekirken, maalesef Bakanlık bu ilgiyi yeterince göstermiyor.

Yüksek Kurula da önemli görevler düşüyor yönetsel kademelenme içinde. Neden; çünkü aşağıdaki kurulun, Semavi hocanın³ deyimiyle “alçak kurul”un karar veremediği durumlar olabiliyor, kurul kararsız kalıyor. Oralarda hakem olarak katılması gerekir. Halbuki, Yüksek Kurulun yüzde 50’sinden 1 eksiği kurul başkanlarından oluşur, teknik adamlardan oluşur. Ötekiler ise İçişleri Bakanlığının sözcüsü, müsteşar, müsteşar yardımcısı gibi daha çok yönetimde uzman olan kişilerdir. Belki burada danışmanlar grubu filan gibi daha bir teknik bilgisi olan, donatılmış bir kurul haline gelmeli yüksek kurul. Eskiden öyleydi, zor sorunları çözerdi, çok daha sık bir araya gelirdik. Şimdi hiç değişmiyor da, altı tane kurul başkanı var; bunların rotasyonla değişmesi lazım. O değişmiyor, bu değişmiyor; kurullar arasında bağlantı hiç yok ve kararlar arasındaki bağlantı da Yüksek Kurulun daha zayıf, atıl havası içinde yok oluyor. Yoksa, eskiden daha bir iyiydi bu.

Demek ki ne dedik yönetim belediyeye geçmeli. Ama burada bir şeyi daha vurgulayalım. Bence merkezi yönetimin de bir katılımı olmalı, bir denetimi olmalı, özellikle de kamu alanlarıyla ilgili. Onların da binaları var, şunları var, bunları var. Ne tamamen özel kısma bırakmak ve de ne tamamen belediyeye bırakmak, yerel yönetime bırakmak; ama bir sistematik içinde geliştirmek gerekiyor

bunu. Belediyenin daha aktif içinde olduğu bir işbirliği mekanizması geliştirmek gereklidir.

O.B.- Mevcut durumda, Kurullar ve belediye ilişkisinden kaynaklı sorunlar var mı?

G.T.- Var tabii. Şöyle var: Belediyeye kurulların yakın bir işbirliği sağlanmalıdır. Bugünkü durumda belediye, kurulları “sıcak patatesi” atacağı yer diye düşünüyor. Bu konuda etkili olmadıkları için her türlü sorunu kurula yolluyorlar. Bu hatadır, bence belediyenin de bu gibi işlere sahip çıkması lazım. Onun için, onların görevleriyle bu görevler, vakıfların görevleri filan yeniden ele alınmalıdır. Her şeyi de kurula atmamak lazım; çünkü kurul nihayet haftada bir defa toplanıyor ve kısıtlı olanaklarla çalışıyor. Kurulun ürettiği kararların da yaptırımları yok. Mahkeme de belki korumadan hiç anlamayan insanların, bilirkişilerin marifetiyle kurulun vermiş olduğu kararı bozabiliyor ve böyle olunca da mahkemenin kararı en üste çıkıyor. Bir de tabii bilirkişi filan yetiştirmek lazım bu konuda, kurul üyesi kadar uzman bilirkişi yetiştirmek lazım. Şu anda yok, herhangi bir insana veriyorlar bu işi.

O.B.- Hocam, Türkiye’deki mevcut yasalar, yönetmelikler, kısaca koruma mevzuatını nasıl değerlendiriyorsunuz?

G.T.- 2863, ilk yasanın değiştirilmiş halidir. Orada başlıyor bu iş. Ama bu bütün dünyada değişikliğe uğruyor ve Türkiye’nin de elindeki malzeme o kadar çok ki, bu birçok açıdan baskısını arttırır. Ama “ne olacak bunlar?” sorusu yanıtız kalıyor. Sahipleri rant kazanmak istiyor, ötekiler vermek istemiyor, finansman da yok; bu sorunun çözümsüzlüğü büyüyor. O nedenle tabii yasayı bence böyle ufak tefek düzeltmelerle değil, temel prensipleriyle yeniden ele almak gerekiyor.

Bizim koruma mevzuatımız biraz yapı ölçeğinde korumaya endeksli bir mevzuattır. SİT kavramı sonradan çıkmış, 73-74 senelerinde eklenmiş ama şimdi dünyadaki yeni koruma konuları, SİT’i filan aşılıyor, bölge ölçeğine geliyor ve sadece somut değil, soyut da olabiliyor. O da bize gelmedi daha, ama var. Onun için, hakikaten vizyonu da geliyor, derinliği de artıyor, etkisi de büyüyor, çözümü de zorlaşıyor; hepsi var.

³ Prof. Dr. Semavi Eyice, Sanat Tarihçisi.

Burada koruma konusundaki güncel gelişmeleri yakalamak ve mevcut sorunları gidermek için mevzuatta değişiklik yapmak yeterli değil. Yeni bir yasal düzenleme lazım. Mevzuat da değişecek o zaman zaten.

O.B.- Peki, bu düzenlemenin temel nitelikleri neler olmalıdır?

G.T.- Vizyon genişleyecek, türü değişebilecek ve koruma ve gelişme dengesinin daha iyi sağlanabileceği çözümlere gidilecek. Türkiye’de de tabii özel durumu nedeniyle çok daha dikkatli olmak lazım, gelişme çok etkin olacak. Mesela belki Almanya’da bu kadar büyük değişikliğe gerek duyulmayabilir çünkü demografik değişim yok. Böyle bizim gibi nüfusu artan, kendi içinde göç hareketlilikleri olan, devamlı şehirlere yeni büyük birimler eklenen bir yerdeyse çok daha önemli, daha büyük önem kazanıyor.

Gelişme baskısıyla koruma arasında dengeli bir ilişkiyi kurmak önemli. Ne gelişmeyi durdurup, yok sayıp koruma yapmak –bu bir tarafı öldürmek demektir, ki bu da koruma değildir- ne de korumayı ihmal ederek, gözardı ederek gelişmeyi körüklemek. Denge önemli çünkü şehir yaşayacak, bizim şehrimiz ölmemelidir. Bunu sadece bilgi olarak veriyorum; mesela bu nedenle birinci derece arkeolojik alanlarda veya doğal SİT’lerde filan yasaya göre hiçbir şey yapmamak gerekirken; tarla bile kazmayacaksın derken altyapıyı, tesisatları geçiririz. Çünkü buradan boru geçecek yahut sulama kanalı olacak? Onun sondajlarla en iyi yerini buluruz ve onu kabul ederiz. Hatta bizim yasalara rağmen bu böyle işliyor artık.

O.B.- Koruma konusundaki konuşmalarda da hep şunu görüyoruz: Türkiye’de finansman konusu hep eksik ve yetersiz kaldı. Bu tespiti biraz açalım mı?

G.T.- Şöyle yapalım: Bir defa bizde envanter yok, elimizdeki mirasın dökümü yok. Envanter eksik. Envanter o kadar eksik ki, aslında onu çok iyi planlayacak bir birim sürekli onun için çalışacak. Bir kere korumanın 20. Yüzyıldaki tanımına göre, bu bitmiyor, 20. Yüzyılın son gününe kadar çeşitli açılardan bakarak koruma adayları seçilebiliyor.

Finansman konusunda ne yapabiliriz? Ben bunu tam kestiremiyorum, nereden bulacağız parayı, bilmiyorum. Bir taraftan alıp da öbür tarafa aktarmak filan olabilir. Bunlar şimdiki halde

nedir; galiba senede bir defa, iki defa yardım var bazı projelere. Bu Türkiye’de çok yetersiz. Ondan sonra hiç vergi vermemek veya kısmak gibi, azaltmak gibi şeyler var. Bu da belki ciddi bir şekilde yararlanılırsa, tescilli yapıların hiçbiri vergiye tabi olmaz. Bu iyi olur, bu bir yardımdır. Ama henüz o kadar belirgin değil o. Thatcher filan ne yaptı; insan başına, “sen doğduysan, şu yaşa geldiysen, vergi ödeyeceksin” dedi. Doğal olanı yaşatmak için. Biz yapamayız onu, vergide boğaza kadar batmış bir ülkeyiz. Bunun sürekli akan bir kaynağı nasıl olur, ben bilmiyorum.

O.B.- 2863’teki değişikliklerde finansmanla ilgili olarak yapılan düzenlemeyi nasıl değerlendirirsiniz?

G.T.- Tamam, bu bir fikir; ama bu yetmez. Daha önceden bu düzenlemenin tersi yapıyordu; bunun sahibi olan hiç vergi vermiyor, tescilli yapı sahibi vergi vermiyor, kabul ediliyor vermemesi. Ama o vergilerin çok düşük olduğu bir zamandı. Şimdi bilmiyorum, vergiler filan arttı. nasıl olur, bilmiyorum. Ama bence öbürü olabilir herkes öder. İşte bu, kelle vergisine benzeyen bir düzenleme.

Ama tabii emlak vergilerinin de ne kadar iyi toplandığı, nasıl beyan edildiği gibi konular sorunlu. Yaratılmaya çalışılan finansman kaynağı ölü doğan çocuk gibi olabilir. Ama bu iş kabul edilirse genel geçer bir yöntem olarak, önce 3 yıl, 5 yıl olduğu yerde kullanılsın derim. Ondan sonra bir havuz yapıp, hepsini buraya koysunlar, devletin bir kaynağı olsun ve devlette burada çok ciddi bir şekilde şehirlerin nüfuslarını, durumlarını hesaba katıp onlara göre ayırsınlar, versinler. Denetlenebilir filan mı, ona da bakılmalı. Ne hileler yapılacaktır. Ama bundan sonra böyle bir şey yapılabilir. Biz de kocaman bir ülkeyiz, 70 milyon insan.

Aslında bu eksiklikleri, yetersizlikleri gidermek için bir defa gerçekten inanmak lazım. Türkiye’nin üniter devlet olmasında, geleceğinin güvenceye alınmasında, bütün bunların çok önemli bir verisinin ve güvencesinin koruma olduğu kabul edilmeli. Bir Ordunun varlığı kadar önemli. Siyasal birtakım tartışmalara girip kazanmak için yeterli. Bütün bunların olması için, bu işe inandırmak görevini yapacağız önce. Misyonerler olacağız, çıkacağız, o şehir senin, bu şehir benim dolaşacağız bekli de, bunu anlatacağız. Başka çaremiz

Gelişme baskısıyla koruma arasında dengeli bir ilişkiyi kurmak önemli. Ne gelişmeyi durdurup, yok sayıp koruma yapmak –bu bir tarafı öldürmek demektir, ki bu da koruma değildir- ne de korumayı ihmal ederek, gözardı ederek gelişmeyi körüklemek. Denge önemli çünkü şehir yaşayacak, bizim şehrimiz ölmemelidir.

İmar planını aşan ve ondan farklı bir koruma planının temel özellikleri nasıl tanımlanabilir dersek, vizyon genişliği önemli-gerçi imar planının da vizyonu geniş olmalı- ve de stratejileri tanımlı bir plan olmalıdır. Gerçek bir planlama işidir bu, doğru; ama bir de koruma gibi bir veri vardır içinde, o da kendine özgü nitelikleri taşır.

yok. Sivil toplum örgütlerinden de yararlanacağız. TEMA Vakfı filan gibi, şu gibi, bu gibi. Bu böyle, ama finansman olayı çok kolay çözülecek bir sorun değildir. Onun için bunun nasıl ki “önce yerlerinde deneyelim, sonra” diyoruz, finansmanı da her 2-3 yılda bir elden geçirmek gerekir. Ne oluyor, nasıl oluyor bakmak lazım.

O.B.- Korumanın önemli bir boyutu da mülkiyet boyutu. Türkiye’de koruma faaliyetinin yetersizliğinde mülkiyet sorunu nasıl ortaya çıkıyor?

G.T.- Çok açık ve açık seçik olmayan mülkiyet tabloları var, artı herkesi etkileyen rant olayı var; kamusal hastalık; rant. Başka ülkeler ne yapmış? Bence rant olayını Türkiye’nin de sadece koruma için değil, gelişme için de çözmesi lazım. Demek ki fiyat artışları da rant da kontrol altına alınmalı. Mesela enflasyona bakılır, şuraya bakılır, buraya bakılır, hiçbir zaman 1’e 10 artmaz, 10 katı olmaz, 5 katı olmaz; bir miktar artar belki zaman içinde, ama bu kadar çok artmaz. Oturduğu yerde rahatça parasının değerini artırmak için bir çözüm olarak sadece rant görülmez. Bunu Avrupa’da böyle çözmüşler. Rant olayı, bütün Türkiye’nin felaketi olan rant olayı ciddi olarak ele alınmalıdır. Kim tarafından; herkes tarafından, sokaktaki insan da dahil. Rant baskısını azaltacağız ve denetim altında tutacağız. Bu çok önemli. Bunu yapamazsak yandık, hiçbir şey olmaz.

O.B.- Hocam, mülkiyetle ilgili olarak yine 2863’teki değişikliklere dönebiliriz. İmar hakları transferiyle ilgili olan madde düzenlemesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

G.T.- Artık 20 yıl oldu onu tartışmaya başlayalı. İmar haklarını bir yerden bir yere aktarmayı imar çözümlerinde de kullanıyoruz; ama Türkiye’de nedense pek başarılı olmadı bu. 20 yıldır konuşuyoruz bunu. Murat hocamız⁴ bir zamanlar bu işin önünde koşan adamdı. Ancak takası sevmiyor bizim toplum. Çünkü “ben arkadaşlarım var, dostlarım var oradan ayrılmam” diyor. Onun dışında, bir imar hakkı transferi yapılabilmesi için, kamu kuruluşunun veya yerel yönetimin elinde arazisi olmalı. Halbuki bizim eğilimimiz o ki şimdi, her şeyi özelleştirmek ve satmak. Bu, buna karşı. Mesela bir yerde bütün oradakilerin imar haklarını topluyorlar ve oradaki mülk sahiplerine,

kamunun elinde olan başka bir arazi üzerindeki dükkânlardan veriyorlar. Bir transfer olarak o da var; eve ev değil, takas değil mutlaka. Ama herkes elindeki şeyi satmaya başladığı için ve bu satış da devam edeceğinden, böyle şaşkın hükümetler de geleceğinden, pek güvenilir bir şey olmuyor.

Bir de kamunun elinde benzer mülkiyet olması gerekir. Bu çok ciddi bir sorundur, bunun da mutlaka çözülmesi gereklidir. O kadar, imar hakkı transferi her zaman gerekli olabilir, kullanılabilir; ama ölçeği filan bu şekilde değişir. Yok, aynı arazi yok. Böyle olunca sahiller de kalmayacak. Doğal SİT’ler Türkiye’de sahilidir daha çok, orman değildir. Orayı yapılaşmaya açıyorsun, yapılaşmaya açınca satıyorsun sonra; onun için güvenceli değil. Mesela, İnebolu’yu çalıştık biz ikinci sınıfta. İnebolu’da sahillerde 5 katlı, 6 katlı binalar var; çünkü hep parsellerin sahibi özel sektör. Bunlar orada turizm için çok katlı binalar getirmişler. Bu binalar 3 ay, 2 ay kullanılıyor, ondan sonra kullanılmıyor. Sahil bitmiş. Halbuki “sahiller herkesindir” diye de anayasada hüküm vardır. Uygulamada ise sahiller bizim değil demek ki.

O.B.- Hocam, denetim boyutuna biraz değinelim. Nasıl denetleyeceğiz?

G.T.- Şimdi şöyle söyleyelim. Uygulama, denetimin koruması altında olmalı, denetim de yasal çerçevenin koruması altında olmalı. Yoksa ne yapacaksın, silahını alıp mı gideceksin Amerikan filmi gibi, değil mi? Başka çaremiz de yok. Bir de bütün Türkiye’de eksik olan denetim zaten, her işte.

O.B.- Denetim yetersizliğinin kaynakları nelerdir?

G.T.- Biraz eğitimidir, biraz deneyimdir. Esas eğitimidir, toplumsal eğitimidir. Sosyal kapitali vurgulayalım burada. İnsanların bizim toplumdaki; yerel yönetimlerde, şurada, burada, şehirlerdeki insanların sosyal kapital oluşturmadaki zorluklardandır denetim eksikliği. Ama bunun oluşturulabildiği dönemlerde, Türkiye’nin kuruluş döneminde, Cumhuriyette filan sosyal kapitaldir ki savaşları kazanmıştır. Yoksa para yok, sıfır. Ekonomik kapitalden bazen çok

⁴ Prof. Dr. Murat Balamir, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

daha önemlidir sosyal kapital. O sosyal kapitali burada belirtelim.

Beypazarı'nda insanlar kalktılar, bir tane hukukçu belediye reisi 12 tane ev satın aldı ve onları onardı ve restore etti. Ondan sonra o evlerin yakınındaki insanların hepsi, "ne iyi oldu" dediler. Kendi evlerini -ki, tescilli değil- onlara uygun -çok fazla kat çıkartmadılar, orada anlaşılar belediye başkanıyla- boyadılar, temizlediler. Şimdi bütünüyle sanki tescil edilmiş bir şehir gibi oldu ve çok fırlayan turizm aktivitelerinden de o paralar çıktı. Herkes halinden memnun. Bu neden; çünkü insanlar önce evlerine, sonra şehirlerine sahip çıktılar. Zaten Ankara'nın ilk yıllarındaki başarı da onandır; herkesin bahçeli evleri var, bahçıvanı var -paraları hiç yok- ve herkes herkesin yaptığıyla ilgili; "Bak, orada çok güzel çiçekler gördüm. gideyim, arayayım, ben de bulayım." "Ankara'yı görmek ister her bahtı kara" diye şarkı var. Ama Atatürk öldükten sonra bunlar bitmiş, kalmamış, daha önce tabii hiç yokmuş. Yalnız belki yaşam biçimi olarak Osmanlı döneminde mahalle olgusu varmış, çok güçlü bir mahalle olgusu. Yine bu mahalle oluşmuş; ama bu sefer Cumhuriyetin ürünü olarak sahip çıkılmış. Böyle bir alışkanlık olursa pek çok dertten kurtulmak mümkün olur. İnsanlığın çoğunluğu inanır da sana destek verirlse her şey yapılabilir.

Denetim konusunda da personel yetersizliğinden kaynaklı sorunlar var. Uzman insan ihtiyacı var. Doğru personel ve sayısı yeterli personel gerekli.

O.B.- Şimdi de Koruma ve planlama ilişkisini hakkındaki görüşlerinizi alalım hocam.

G.T.- Bir; koruma planı, eşittir imar planı değil. Koruma planı, kişiliği, kimliği farklı olan bir planlama biçimidir; ama özel bir imar durumunu yansıtır. İmarla hiç ilişkisi yoktur diye de bir şey öngöremezsiniz. Mesela bu da nerede gösteriyor kendini; sadece imar planı tecrübesi olan plancıyı alıyorlar, koruma planını yapmasını istiyorlar. Olmaz, o kişinin hiç olmazsa bir ekip içinde birkaç plan deneyimi olması lazım. Şimdi bazı tecrübelerimiz oldu mesela. Çok sevdiğim öğrencilerimden bazıları, iyi plancıydılar fakat yaptıkları pek de başarılı olmayan koruma planları oldu. Koruma planı yapmak iyi plancılık istiyor, genel kültür istiyor, tasarım istiyor, her şeyi istiyor; onların

hepsi olacak bu planda üstüne bir de koruma olacak. Demek ki koruma planında, lejanttan da anlaşılabilir gibi, imar planından çok daha fazla noktaya dikkat etmek gerek. İmar planını aşan bir plandan bahsediyoruz. Ama aynen imar planını taklit ediyorlar, başka bir şey olmalı. İmar planını aşan ve ondan farklı bir koruma planının temel özellikleri nasıl tanımlanabilir dersek, vizyon genişliği önemli-gerçi imar planının da vizyonu geniş olmalı- ve de stratejileri tanımlı bir plan olmalıdır. Gerçek bir planlama işidir bu, doğru; ama bir de koruma gibi bir veri vardır içinde, o da kendine özgü nitelikleri taşır.

Raci hocamız ne diyordu? Bir "vizyon planı" vardı, 200.000 ölçekte yapılacak, ondan sonra stratejiler planı gelecek, 50.000 ve 25.000 gibi ölçeklerde, 5.000 ölçekte ise, uygulamanın ilk programlanması, ilk düzenlenmesi yapılacak. Aynı şey korumada da var. Bunun belki vizyonu daha geniş, stratejileri daha çok belki. Bir de koruma planının lejantının çok iyi olması gerekir, onun üzerine çok iyi çalışmak gerekir.

İsmine de artık karar verelim. Nedir; koruma imar planı mıdır, koruma planı mıdır, nedir? "Koruma amaçlı imar planı" diye ifade etmeyelim. Başka bir şey bulalım. Koruma Planı diyelim ve öyle algılayalım. Koruma planı böyle herkesin yapabileceği bir şey değildir, hele mimarların yapabileceği bir şey hiç değil.

Koruma planlaması takım işidir diyeceğiz, bu bir takım çalışmasıdır ve başrol plancındır, hiç

çaresi yok. Ötekilerinin biraz daha danışmanca konumları vardır; ama bir de şehir mühendisi çok önemlidir. Daha kimse söylemiyor bunu, bizimkilerin daha haberi yok. Boşuna mı Almanya'da "Urban Engineer" (şehir mühendisi) var. Demek böyle bir adam da var ortalıkta. Keşke kurullara böyle bir adam da gelseydi, danışman olarak gelseydi hiç olmazsa. Neyse, çok doğrudur, bir ekip çalışmasıdır bu ve ekibin içinde başrolde veyahut lider olarak veyahut yönetici olarak ya da direktör olarak şehir plancısı vardır.

Koruma ve gelişmenin doğru olarak ve gerektiği gibi birarada bulunduğu bir plan felsefesini yansıtır koruma planı. Burada 3 tane tescilli yapı yerine belki 30 tane tescilli yapı vardır. Yer yer, mahalle mahalle, sokak sokak. Sokak koruması vardır mesela, orada hep tescilli yapılardan oluşan bir sokak vardır. Böyle detayları da vardır onun; ama esas, birçok veriden oluşan bir plandır.

Türkiye'de koruma-planlama ilişkisi deyince, aslında önemli bir şey söylüyoruz. Türkiye'deki planlama çalışmalarının iki temel ve önemli girdisi var. Birisi Risk ve diğeri de Koruma. Ben şimdi diyeceğim ki, son 5 yılda ortaya çıkan gerçekler var. Çünkü bizim depremlerimizin üstünden 5 yıl geçti. Türkiye gibi arazisiyle, topografyasıyla, sahilleriyle, filan müthiş bir zenginlik gösteren ülkede, bunların içinde çok zengin olan bir kısmı ortaya çıkmış ve bir kısmı daha çıkmamış, çıkmayı bekleyen mirasıyla Türkiye'nin planlamasında iki tane veri son yıllarda ortaya çıkmıştır ki, bunun her ölçekteki planlamada -200 bin ölçekten 1000 ölçeğe kadar göz ardı edilmesi olanaksızdır. Bunlardan, bu iki veriden bir tanesi olumlu, bir tanesi de olumsuzdur. Olumsuz olan, risk planlaması yahut afet planlaması. Bu afet planlamasının alt sınıflandırmasını da yapabiliriz; "doğal afetler" deriz, "insan eliyle yaratılan afetler" deriz. Mesela savaşlar gibi filan, bunlar afet planlamasıdır. Bunlara karşı, bu olumsuz girdiye karşı o şehrin, söz konusu şehrin kendini koruması gerekir. Bunun da çeşitli yönleri vardır; tek yapıda yapıyla-inşaatla ilgili önlemler alınır, yer seçiminde fay hattı, bölgeleme, kırılma bilmem ne, onlar yapılıp ve böylece bir korunma sağlanmış olur. Ama bu Türkiye için hâlâ çok önemlidir; çünkü birdenbire gelip yeni alanlar açılmaktadır, gecekondular alanları açılmaktadır. Sultanbeyli filan böyle. Bütün bunların olduğu

bir ülkede, dinamik bir ülkede bunların hepsi çok büyük anlam taşır.

İkinci girdi ise olumludur. Onu da bize karşı korumak gerekir. Biz derken de, herkese karşı. Bunlar da doğal ve tarihi çevreyi korumaktır. Bunlar mirasımızdır, zenginliğimizdir, kimliğimizdir, bütünlüğümüzdür, Türklüğümüzdür, her şeyi koy onun içine. Anladın mı? Bu hem kültürel, hem siyasal, hem ekonomik, hem sosyal bir güçtür. Bunu hem bize karşı korumak, hem de onun değerlerinden yararlanmak gerekir.

Bu tabii üst ölçekli karar ve politikaların belirlenmesi ile ilgili bir durum tanımlıyor. Mesela barajlar meselesi son dönemde gündeme geldi. Enerji amaçlı, sulama amaçlı birtakım barajlar yapılıyor; ama bu barajların altında kalan yerler oluyor. Hasankeyf örneğinde olduğu gibi, Zeugma örneğinde olduğu gibi. Sadece işin mühendislik tarafı, belki biraz da ekonomi tarafı maksimize ediliyor bu kararlar alınırken. Ama çok önemli olan kültür mirası tarafı -ki bir açıdan bakarsan, bu her türlü ekonomiyi de aşar, bunu ödemeye para da yetmez- düşünülüyor. Mesela, Bakû-Ceyhan hattını geçiyoruz, değil mi? Bir şey yaparken, oturalım, civarımızdaki arkeolojik alanlar nelerdir, şu nedir, bu nedir, yerleşmeler nelerdir? Diye düşünelim. Tabii suyu koymak için bir köyü boşaltıp insanları taşımak da bir sosyal girdidir; ama bir tarihi çevreyi su altında bırakmak da geri dönüşü olmayan bir veridir. O yüzden ona çok dikkat etmek gerekir. Bu, bizim barajlarda yapılmamış, kimse düşünmemiş bunu. Çok ayıptır söylemesi, 20 yıl önce yapılmış projeler; ama ondan bu yana hiç revizyondan geçmemiş. 20 yılda da çok şey değişti. Bunlardan birisi bu.

İkincisi enerji politikamız, o da çevreyi çok etkileyen; ekolojik dengeleri etkileyen bir olaydır ve ekoloji de çok önemlidir, bütün dünya için ve Türkiye için de çok önemlidir. Bu yüzden, bir de ona dikkat edeceğiz; bir üst ölçek geliştireceğiz. Nükleer santral meselesi yeniden gündeme geldi. Birisiyle anlaşıyormuşuz da, bir nükleer santral yapılacaktı. Yapmayalım, bu olmaz, bunu yapmayalım. Sahile koyarsan sahili öldürüyor. Bilmem ne kadar kilometre uzaklıktaki yerlere götürüp atıyorlar. Ne denizi bozmaya, ne sahili bozmaya, ne de insanları kanserden öldürmeye hakkımız var. Bir de bu durum var.

Bunlar artık affedilmez gafflardır. Türkiye’de artık o dönem geçmiştir. Onun dışında sahilin doldurulması, bence bu da çok yanlış bir iştir. Doldurmasınlar, başka çözümler bulsunlar, ulaşım politikalarını yeniden düzenlesinler. Denizdeki ulaşımı kullanmak, havadaki ulaşımı kullanmak, demiryolu ulaşımı çok önemli. Bu arada hızlı tren sallanıyormuş, insanlar kemer takıyorlarmış, biliyor musun?

O.B.- Sallanır tabii. Mevcut raylar üzerinde hızlı giden bir tren yaptılar sadece⁵.

G.T.- Nasıl yaparlar? Bu ne düşüncesizliktir. Bana bir teklif gelmişti Almanya’dan. Çok hızlı giden trenler var, böyle raylar üstünde oluşan manyetik alanda kayan; onlardan Avrupa’da yaptılar biliyorsun, “Yakın Doğuya da Türkiye’den giriş yapalım” diyorlardı. Diyorlardı ki, “Otur, bir ekip kur, bize de söyle.” Ben de gittim, Ulaştırma Bakanlığındaki yetkililerle konuştum, “Böyle bir düşünceniz var mı?” dedim, “Yok, böyle bir şey yok kafamızda” dediler. Sonra öğrendim ki, bizim aramızda öyle bir tren için çok engelibeliymiş. Onun dümdüz bir hatta olması lazımmış. Bu, rayların üzerinde kayıyor, farklı teknoloji onun düz olması gerekiyormuş. Biz de yapmak için devamlı köprüler filan olacak. Manyetik alan insan sağlığı için tehlikelidir dendi. O zaman böyle bir şeye niye girelim? Neyse, hepsini incelemek ve bunların içinden çevre ve insan için sağlıklı olanını seçmek zorundayız.

Bir de Boğaz meselesi var. Boğazlar ile ilgili politikaların da yeniden ele alınması gerekir. Kirlenmiş olan kısmının temizlenmesi, trafiğin düzenlenmesi gibi. Kocaman gemileri, taşıyıcıları oradan geçirmemek gerek. Kalıyorlar, batıyorlar, yolu tikiyorlar filan.

O.B.- Hocam, isterseniz uluslararası düzeyde gerçekleşen birtakım değişimler var, onlara değinebilir misiniz?

G.T.- O zaman bu ICOMOS’a⁶ gönderme yapalım. ICOMOS’a göre en son değişim 20. yüzyıl

sonuna kadar mimari dil, stil olarak, belli bir olayın yeri olarak, bölgesi olarak, belki insanlar tarafından yapılan çok iyi bir çevre olarak filan böyle bir şeyleri de korumaya aday görüyorlar. Sadece “19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren” filan gibi kriterler yok artık.

Eski olmak ya da belli bir tarihselliği olmak yeterli değil artık. Onun yanı sıra başka çeşitli yeni kriterler de çıkıyor. Vizyon da bu şekilde genişliyor. Somutluk ve soyutluk olayı giriyor, bütün bunlarla vizyon çok genişlemiş oluyor, alanı da genişlemiş oluyor. Bu da gösteriyor ki, bundan böyle yapılan işlerin hemen tümü bir açıdan korumaya giriyor; aşağı yukarı planların tümü bir açıdan korumaya giriyor. Demek ki koruma, hayatımızın bir numaralı temel verilerinden biri oluyor. Bunun içine kendimizi korumak da giriyor tabii, sağlığımızı korumak da giriyor. Bu yüzden, korumanın Türk toplumunda acilen kabullenilmesi, özümsemesi gerek ve bunun için hepimizin seferber olması gerekiyor. Bu işlerde biraz duyarlılık sahibi insanların seferber olması gerekiyor, bu çok önemli. Avrupa’da o kadar önemli değil; çünkü zaten korunmuş, zaten hayatın bir parçası olarak devam ediyor o korumalar. Anlatabiliyor muyum? Ama biz de korumazsak, ölümcül konular da çıkabiliyor sonunda.

O.B.- Hocam, son olarak vurgulamak istediğiniz, söylemek istediğiniz bir şeyler varsa onları alalım isterseniz.

G.T.- Son olarak, Eğitim meselesi çok önemli; onu bir daha vurgulayalım. Okullarda, orta öğretimden itibaren korumanın eğitiminin yapılması gerek. Türkiye gibi bir ülkede, sadece tarih değil bu; bunların değeri konusunda çocukların ciddi olarak eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekir. O çok önemli.

Bir de şunu söyleyelim. Koruma meselesi bir kampanyadır, çok ciddi bir kampanyadır ve burada kamu yararı olduğundan, çok insan katılmalıdır. Gönüllü ya da gönülsüz, nasıl olursa olsun, katılmalıdır.

Eski olmak ya da belli bir tarihselliği olmak yeterli değil artık. Onun yanı sıra başka çeşitli yeni kriterler de çıkıyor. Vizyon da bu şekilde genişliyor. Somutluk ve soyutluk olayı giriyor, bütün bunlarla vizyon çok genişlemiş oluyor, alanı da genişlemiş oluyor.

⁵ Bir çok konuya değinmeye özen gösterdiğimiz bu söyleşide konu, ulaşım politikaları bağlamında, Ankara-İstanbul arasındaki hızlandırılmış tren uygulamasına geldi. Uygulamanın çok tehlikeli olduğunu ve bunun aslında yapılmaması gerektiğini belirttik. Kısa bir süre sonra ise o üzücü kaza gerçekleşti. Haklı çıkmayı hiç istemedik. Umarız bilime ve tekniğe dayanmadan yalnızca siyasi tercihlerle teknik kararlar verilmesi alışkanlığı, bu kaza vesilesiyle son bulur.

⁶ International Council on Monuments and Sites. ICOMOS, kendilerini dünyanın tarihi anıt ve bölgelerini korumaya adanmış profesyonellerden oluşan uluslararası bir sivil toplum örgütüdür.